

Lehdistötiedote 31.1.2008

Isille lisää perhevapaita

Suomessa työnantajat maksavat perhevapaista aiheutuvia kustannuksia sekä yhdessä että erikseen. Perhevapaiden suorat kustannukset eivät ole työnantajalle merkittäviä, koska työntekijöiden palkallisten perhevapaapäivien keskimääräinen lukumäärä henkilöstöön suhteutettuna on pieni ja nämä päivät korvataan suurelta osin yrityksille. Sijaisjärjestelyt, töiden uudelleenjärjestelyt, työhön perehdyttäminen ja opastaminen sekä työyhteisön kuormittuminen ja tuottavuuden lasku aiheuttavat epäsuoria kustannuksia, jotka alentavat yritysten kannattavuutta erityisesti naisvaltaisilla aloilla. Tämä heijastuu naisvaltaisten alojen palkanmaksukykyyn ja sitä kautta naisten ja miesten palkkaeroihin. Toisaalta perhevapaalta työelämään palaavien äitien palkat jäävät jälkeen työssä jatkaneiden lapsettomien naisten palkoista – sitä enemmän mitä pitemmästä perhevapaasta on ollut kyse. Isillä vastaavaa vaikutusta ei havaita, koska he pitävät tyypillisesti edelleen vain hyvin lyhyitä perhevapaita. Sukupuolten tasa-arvon kannalta isien perhevapaiden lisääntyvä käyttö on tavoiteltava päämäärä.

Lisätietoja

Reija Lilja, puh. (09) 2535 7333, e-mail: reija.lilja@labour.fi

Rita Asplund, puh. (09) 6099 0208, e-mail: rita.asplund@etla.fi

Kaisa Kauppinen, puh. 030 474 2758, 040 552 5306, e-mail: kaisa.kauppinen@ttl.fi

Nämä johtopäätökset käyvät ilmi Reija Liljan, Rita Asplundin ja Kaisa Kauppinen toimittamassa raportissa ”Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä?” Raportin kirjoittajat ovat Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen, Kansaneläkelaitoksen, Palkansaajien tutkimuslaitoksen ja Työterveyslaitoksen tutkijoita. Siinä kuvataan keskeisiä tuloksia Euroopan sosiaalirahaston ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamasta hankkeesta ”Perhe ja ura tasa-arvosuunnittelun haasteena”.

Tässä hankkeessa on arvioitu – ensimmäistä kertaa Suomessa – kattavien yritys- ja yksilötason tilastojen avulla perhevapaiden suoria ja epäsuoria kustannuksia yksityisellä sektorilla. Vaikka yritysten perhevapaiden suorat kustannukset eivät osoittautuneetkaan merkittäviksi, ne miellettiin melko suuriksi pk-yrityksissä tehdyissä haastatteluuissa. Kustannuksiksi saatettiin laskea mukaan myös sijaisen palkka, jota ei taloudellisessa mielessä voi pitää puhtaasti perhevapaasta aiheutuvana kustannuksena. Tulokset tältä osin viittaavat siihen, että yritystasolle kohdistettua tiedotusta perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvaamisen mahdollisuuksista ja hakukäytännöistä tarvitaan – aiempien ponnistusten lisäksi – edelleen lisää.

Yksityisellä sektorilla työskentelevien työntekijöiden osalta tulokset osoittavat, että alle kaksi vuotta kestänei-

den perhevapaiden jälkeen äidit pystyvät melko nopeasti kuromaan (työelämässä pysyneisiin lapsettomiin naisiin nähden) syntyneen palkkaeron umpeen. Toisaalta äitien palkkatason heikkeneminen nousee merkittävästi ja säilyy myös pidempään yli kaksi vuotta työelämästä pois- sa olleilla sekä hyvätuloisilla naisilla. Isät sen sijaan eivät näytä kärsivän palkan heikkenemisestä lyhyiden perhevapaattensa takia. Äitien pitkillä perhevapaajaksilla on merkitystä sukupuolten välisen palkkaeron synnyssä.

Perhevapaista johtuvien palkanmenetysten lieventämisessä työpaikkatason tasa-arvosuunnitelmat ovat keskeisessä roolissa. Hankkeessa onkin esitetty, miten perhevapaajärjestelyjen ennakointi ja vanhempien työhön paluun helpottaminen voitaisiin ottaa paremmin huomioon yritysten tasa-arvosuunnitelmissa. Perhevapaalla olevien äitien työhön paluun motivaatioon vaikutti keskeisesti työpaikan perheystävällisyys, eli se missä määrin työn ja perheen vaatimuksia voidaan sovittaa yhteen.

Jopa neljännes isistä jättää perhevapaat kokonaan hyödyntämättä. Kun isät pitävät perhevapaita, he pitävät lähinnä itselleen suunnatut vapaat (isyysvapaan ja isäkuukauden). Tähän on monia syitä. Nykyjärjestelmän monimutkaisuuden vuoksi perheiden on vaikea arvioida erilaisten vaihtoehtojen perhevapaavalintojen taloudellisia seurauksia. Työssä käyvät isät saavat pääsääntöisesti

perheissä äitejä suuremman palkan, jonka vuoksi isien perhevapaiden käytöstä syntyvät tulojen menetykset ovat perheelle äitien tulojen menetyksiä suurempia. Hyvätuoloisten isien perheet näyttävätkin kestävästi pienituloisia paremmin perhevapaista johtuvia tulomenetyksiä ja isien lyhyet perhevapaat lisääntyvät tulojen noustessa.

Isien perhevapaiden lisääntyvä käyttö on niin perhekuin tasa-arvopolitiikan kannalta tavoiteltava päämäärä. Perhevapaakustannukset jakaantuisivat tasaisemmin niin eri työnantajien kuin työntekijöidenkin välillä, jos isien perhevapaiden käyttö lisääntyisi. Perheiden päätöksenteon helpottamiseksi nykyistä perhevapaajärjestelmää tulisi yksinkertaistaa. Tasa-arvosuunnitelmien tulisi työpaikkatasolla signaloida myönteistä asennetta isien perhevapaiden lisääntymälle käytölle. Isien valintoihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös isyys.net -kaltaisten sivustojen ja kampanjoiden avulla. On toisaalta myös tärkeää kriittisesti arvioida, riittävätkö tällaiset toimenpiteet isien perhevapaiden käytön lisäämiseen. Isät käyttävät edelleen enimmäkseen vain erityisesti heille kohdennettuja perhevapaita. Vaihtoehtona on malli, jossa miesten perhevapaiden käytön lisäämistä edistetään suoraviivaisemmin erityisesti isille kohdennettujen vapaiden kasvattamisella. Tämä tie on osoittautunut hedelmälliseksi sen valinneissa Islannissa ja Ruotsissa.

Perheiden taloudellisen päätöksenteon viidakkoa helpottaisi, jos myös isät saisivat enenevässä määrin heille kohdentuvia ja työnantajille korvattavia palkallisia perhevapaita. Julkinen sektori voisi tässä suhteessa kunnostautua ja ottaa selvästi nykyistä laajemmin palkalliset isyysvapaat käyttöön. Työpaikkakulttuuria tulisi kehittää erityisesti miesvaltaisilla työpaikoilla siten, että se tukisi nykyistä enemmän miesten perhevapaita. Näitä käytäntöjä tulisi kirjata tasa-arvosuunnitelmiin. Hankkeen yhteydessä kehitettiin pk-yritysten käyttöön soveltuva tasa-arvosuunnittelun malli. ■

Julkaisu

Reija Lilja, Rita Asplund ja Kaisa Kauppinen (toim.): Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä?

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:69. 124 s.

ISSN 1236-2115

ISBN 978-952-00-2505-2

Projektin www-sivut: <http://etla.fi/to/perhejaura>